ОДИН ДЕНЬ ХЛОПЧИКА З ВІНЧІ

У його нотатках нащадки знайдуть чудові архітектурні рішення і проекти, креслення-винаходи танка й парашута, гелікоптера й дивовижних військових машин, математичні розробки й відкриття в галузі анатомії людини, тварин та рослин. Цей чоловік винайде скафандр, підводний човен, пароплав, ласти, велосипед, планер, кулемет. Він першим запропонує встановлювати гарматні батареї на броньованих кораблях, накреслить схеми небачених ткацьких верстатів, машин для виготовлення голок, потужних підйомних кранів, оригінальних важелів і ґвинтів. У XV столітті ця людина знала про кулькову вальни цю, без якої не можна створити принципово нові машини. В житті геніального Леонардо да Вінчі не було фантастичних таємниць, як вважають зараз. Звичайно, в його біографії трапляються загадки, проте шлях да Вінчі напрочуд цікавий та насичений і без усяких "шифрів" та "кодів".

Леонардо розплющив очі. Його розбудив якийсь шум за вікном. На мить йому здалося: він у рідному селищі. Але ж ні — це Флоренція, в якій вирує життя. І гамір, що долинає до нього, — це спорудження чергового будинку. Майстри, учні й підмайстри тут встають рано. Коротка молитва, простий сніданок — і до праці. Місто росте, як ніколи. Воно стало справжньою Меккою теслів, мулярів, художників, інженерів, ремісників.

Леонардо згадав, що саме сьогодні великий майстер Андреа Верроккьо обіцяв показати своїм учням щось незвичайне. З таємничою посмішкою він натякнув про це вчора. Щодня Леонардо в майстерні — бот-тезі — видатного флорентійця дізнавався про щось цікаве, нове, несподіване. Підліток вирішив не баритися. І от він вже швидко йде до боттеги.

На вулицях міста вже вирує життя. Правильно вчинив його батько, П'єро да Вінчі, що разом із своєю дружиною Альбієрою перебрався до Флоренції. Тут орудують великими грішми, люди купують тут нові ділянки землі, зводять палаци і небачені за красою й архітектурними ідеями храми. Леонардо із утіхою думав, що він може вільно заходити до майстерень, спостерігати за роботою скульпторів, живописців, ковалів... А це дуже цікавило хлопця!

Проте іноді Леонардо огортав сум за селом, яке покинула його сім'я, за бабусею, дідом Антоніо, надто ж за дядьком Франческо. Лінькуватий мрійник і фантазер, спостережливий і дотепний, дядько відкривав хлопчикові навколишній світ. З ним було так добре! Вони гуляли берегами річки Арно, лежали на траві, розлядали в ній мурашок, що вели своє таємниче життя... А потім

вдивлялися у високе небо Тоскани, спостерігали за шуліками, які кружляли над ними. Франческо звертав увагу Леонардо на кожну рослину, кожну живу істоту й розповідав про них дивовижні історії. Вигадував їх Франческо чи, може, чув од когось — хто знає? Головне, що його слова жадібно всотував Леонардо, немов готуючись так само жадібно пізнавати світ і людину. Як побудоване крило бабки? Воно не схоже на крило голуба, але й комаха, і птах літають... Як їм це вдається? И чи може людина літати, якщо зробить крила? Своє навчання Леонардо починав зі спостережень за квіта-ми і комахами, птахами й річковими істотами.

Та й тепер, живучи у Флоренції, Леонардо цікавився живою природою. Він ходив за околиці міста, спостерігав за поведінкою звірят, збирав невеличкі гербарії. Засушені рослини він замальовував у своїх нотатниках, щоб добре запам'ятати форму їхніх окремих частин — листя, стебел, квітів — і загальний вигляд. Згодом ці спостереження стануть у нагоді Леонардо-живописцю.

Але зараз хлопчик поспішає до Верроккьо. Хай там що, а майстер таки взяв його до себе! Хіба це не диво? Леонардо подумки ще раз

подякував Діві Марії, бо вона почула його молитви, не забула про його мрію стати художником. Адже, щиро кажучи, він знудився у школі міської комуни. Нехай вона була гарною, і вчителі непогані, але хотілося більшого, іншого. Добре, що це навчання після переселення до Флоренції тривало не надто довго. Батько переконував його не поспішати, адже міська влада не лише платила вчителям за навчання дітей, а й надавала гроші для оренди шкільного будинку. А які гарні підручники були в школі! Крім античних авторів, там була книга "Мілліоне" славетного Марко Поло, книжки про торгівлю в рідному місті й далеких краях, про звичаї в інших країнах. У тогочасній Флоренції була мода на читання. І дорослі, й підлітки читали твори Данте, Бокаччо, Петрарки... Поважні купці збирали величезні бібліотеки. А вивчення англійської, французької, німецької мов? Запальний П'єро да Вінчі доводив, що в школі воно негірше, ніж у Флорентійському університеті, заснованному 1321 року!

Справді, в школі Леонардо вивчав і латинську мову, і граматику, й музику, грав на флейті й на лірі. Останній інструмент хлопчик опанував чудово і до того ж, за відгуками багатьох сучасників, "божественно співав імпровізації". Як писав художник і письменник Джорджо Вазарі у своїх славнозвісних "Життєписах найбільш знаменитих живописців, скульпторів і архітекторів": "В математиці він за кілька місяців досяг таких успіхів.

що сперечався з учителем, часто ставлячи того в безвихідь". Але що вдієш? Найдужче захопили хлопчика малювання та ліплення.

Леонардо йшов до майстерні Верроккьо й міркував про те, як обернулося б його життя, якби одного дня батько не побачив його малюнків? П'єро да Вінчі вперше був вражений своїм дитям: начерки здалися йому дуже вправними. Того вирішального дня П'єро й одніс ті малюнки своєму доброму знайомому, одному із найвідоміших у Флоренції майстрів, скульптору, художнику, ювеліру й музиканту Андреа ді Чьоне, що уславився під іменем Верроккьо. Батько да Вінчі просив майстра сказати, чи й справді в його сина є художній талант? Чи,

може, варто йому стати просто нотаріусом — адже мало не всі чоловіки з роду да Вінчі були нотаріусами!

Та сталося диво. Верроккьо був у захваті від малюнків хлопчика. Він попросив батька негайно привести Леонардо до його майстерні. Майстер погодився взяти малого в учні! Приголомшеному П'єро майстер Верроккьо пообіцяв зробити із сина видатного живописця.

Така новина трохи розвіяла тугу П'єро і Леонардо за Альбієрою Амадорі, яка померла такою молодою! І нехай вона для Леонардо була мачухою, та любила його по-справжньому. Леонардо згадав, що люди з селища Вінчі подейкували про якусь Катерину, називали її справжньою матір'ю сина П'єро... Хлопець навіть трохи пам'ятав дивну жінку, що іноді пильно дивилася на нього, коли вони зустрічалися на вуличках селища. То невже це правда? І чому його тато завжди відмовчувався, коли дід чи баба роздратовано згадували про такі плітки?

Від цих думок його відірвали якісь вигуки. Люди стояли й дивилися кудись угору. Хлопчик і собі задер голову й побачив, як хитромудрими пристроями піднімають хрест на баню нового храму. Леонардо був вражений. Як можна вигадати такі механізми? Вони ж мало не самі здійснювали неймовірну роботу. Він теж винайде щось незвичайне! І всі будуть в захваті не лише від його картин, скульптур, але й від дивовижних, небачених машин. Він вірить у це!

Тим часом хлопчик уже підійшов до майстерні.

У боттезі у видатного флорентійця Верроккьо можна було побачити людей чи не всіх творчих і інженерних фахів того часу: художників, скульпторів, ковалів, мідників, ливарників, теслів — ті люди творили чудові пам'ятники, картини, маханічні вироби, музичні інструменти й навіть ремонтували різні речі. Не забуваймо, що інженерне мистецтво було складовою частиною мистецької праці. А серед хлопчиків, що навчалися у Верроккьо, вирізнялися двоє — Перуджино і Боттічеллі.

Аж ось і майстерня! Леонардо привітався із паном Верроккьо, який завжди першим приходив до боттеги.

Вже почали збиратися підмайстри, учні, майстри. Андреа Верроккьо давав доручення на сьогоднішній день — що робити в першу чергу, а що слід завершити найближчими днями. Він уважно спостерігав за роботою та творчим розвитком Леонардо і вважав його одним з найталановитіших своїх учнів. Та що там казати: шлях від підмайстра до справжнього учня да Вінчі пройшов напрочуд швидко. Він, як зауважив Верроккьо, старанно, наполегливо вивчав майстерність художника і скульптора. Леонардо залюбки пізнавав принципи дії різних інструментів для зведення стін, храмових бань, фортечних веж, механізмів для підняття й перенесення вантажів, знарядь для литва металів... А починав да Вінчі — смішно й згадувати — з прибирання майстерні, перенесення розчинів тощо. Трохи згодом були більш почесні й складні роботи: приготування тиньку і фарб.

Сьогодні Верроккьо вирішив показати своїм учням маленький винахід, який видався майстрові дуже дотепним і практичним. Коли учні й підмайстри оточили

Андреа, той узяв крейду, теплу воду і почав обережно змішувати їх. Вийшла якась м'яка маса. Верроккьо покрив нею бронзове обличчя давньоримської статуї. Коли маса затвердла, він зняв її й отримав точний відбиток статуї.

— Зрозуміли? — усміхнувся майстер. — Просто і гарно. Городяни хочуть залишати собі напам'ять маски з облич своїх покійних родичів. Ми допоможемо їм у цьому!

Він звернувся до своїх учнів — да Вінчі й ді Креді.

— Леонардо і Лоренсо! Будете готувати розчин для гіпсових масок!

Хлопці зраділи, а Леонардо не втримався, дістав свій нотатник і почав швидко записувати все, що побачив. Лоренсо ді Креді з подивом дивився на друга: Леонардо швидко писав справа наліво та ще й лівою рукою! Зазвичай Леонардо робив свої нотатки потайки, але тут не втримався й вирішив записати враження просто в майстерні!

Хлопчик завиграшки малював і писав обома руками. Часто Леонардо навіть віддавав перевагу лівій руці. Згодом він постійно писатиме "навпаки", і його нотатки скидатимуться на якийсь тайнопис. Деякі з них можна буде прочитати лише у дзеркальному відображенні, а інші й справді доведеться розбирати як шифр. Упродовж свого життя Леонардо да Вінчі створить тисячі сторінок своїх записів із кресленнями, відкриттями, роздумами, анатомічними студіями. Ці рукописи назвуть кодексами.

Невдовзі станеться визначна подія в житті майбутнього генія, про яку Вазарі у своїх Життєписах згадує так: "Леонардо да Вінчі, коли ще був зовсім юним і учнем у Верроккьо, розписав одного з янголів, найчудовішого з усіх. І це стало причиною, чому Андреа з того дня вирішив не торкатися пензля". Мова йшла про картину "Хрещення Христа", над якою працювала майстерня Верроккьо. Учень перевершив учителя. Кажуть, що Андреа на знак творчої перемоги Леонардо символічно зламав свого пензля.

Це і є справжній початок дорослого життя да Вінчі. А поки що хлопець готує гіпсовий розчин... І тут ми мусимо попрощатися із Леонардо. Адже те, що було із ним далі — зовсім інша історія.

Історія людини в історії людства

Леонардо да Вінчі народився 15 квітня 1452 року. Син флорентійського нотаріуса і селянки, він жив та працював спочатку у Флоренції, потім при дворах різних князів, усюди пропонуючи грандіозні плани і ніде не знаходячи справжнього розуміння. Втомлений і

розчарований, Леонардо в січні 1516 року прийняв запрошення короля Франциска I переїхати до Франції і тут прожив останні чотири роки свого життя в замку Клу, завершуючи розпочаті роботи. Леонардо віртуозно грав на лірі. Досить часто його знали саме як музиканта, а не як художника або винахідника. Він перший пояснив чому небо блакитне. У книзі "Про живопис" він писав: "Блакить неба відбувається завдяки товщі освітлених часточок повітря, яка розташована між Землею і чорнотою, що знаходиться зверху".

Він був амбідекстером — однаково володів правою і лівою руками. Леонардо не мав прізвища в сучасному розумінні; "да Вінчі" означає просто "(родом) з містечка Вінчі". Повне його ім'я — італійською Leonardo di ser Pier o da Vinci, тобто "Леонардо, син пана П'єро із Вінчі". Він, скоріше за все, не залишив жодного автопортрета. Вчені засумнівалися у тому, що відомий автопортрет сангіною Леонардо, що датується 1512-1515 роками, що зображає його в похилому віці, є саме його портретом. Вважається, що, можливо, це лише етюд голови апостола для "Тайної вечері".